

Tidsskriftskopi

Kulturforståelse
Sproglæreren : Meddelelsesblad for SPROGSAM
Risager, Karen

1431961308308

Dette materiale er indskannet og fremsendt elektronisk i henhold til aftale med COPY-DAN Tekst & Node.

Det er ikke tilladt modtageren af denne e-mail at videregende det indskannede materiale til andre.

Kulturforståelse – interkulturel forståelse

Med de Forenklede Fælles Mål (FFM) har interkulturel forståelse fået en central placering, som et af tre kompetenceområder i fremmedsprogundervisningen. Ingen fremmedsproglærer er i tvivl om, at eleverne skal lære at bruge sproget, (mundtlig og skriftlig kommunikation) Men hvad drejer det sig egentlig om, når eleverne skal lære at "kunne" (færdigheds mål) og "have viden (vidensmål) om" kultur og samfund? Det vil dette nummer kaste lys over. Vi har som altid gjort os umage med at anskue temaet fra flere vinkler, og i dette nummer giver en række kompetente personer, forskere og undervisere fra forskellige steder i uddannelsessystemet, deres bud på, hvad de lægger i begreberne. Det er vores håb, at I efter endt læsning, vil have et tydeligere billede af, ikke blot hvad der menes, når man taler om den internationale dimension, globalisering, interkulturel forståelse, interkulturel kompetence m. fl., men også af, hvordan I konkret arbejder med kultur og samfund i sprogundervisningen.

Det er en god ide at starte med Karen Risagers artikel. Hun har i mange år beskæftiget sig med feltet og formår i et let tilgængeligt sprog at forklare vanskeligt tilgængeligt stof, så man forstår, hvad der er på færde, når der tales om kulturforståelse. I "En verden af kompetencer" er der ud over teoretiske overvejelser også en lille buket af konkrete forslag til tyskektionerne, som tager højde for den interkulturelle kompetenceudvikling. Og så opretter Ans skole et valgfag i Sprog og kultur i samarbejde med den lokale handelsskole. Spændende! Hvorvidt holddannelse og aldersintegreret undervisning kan styrke udviklingen af interkulturelle kompetencer kommer Tove Heidemann med svaret på, mens artiklerne om Global House og Verden tur - retur beskriver, hvordan nogle kommuner arbejder særdeles målrettet på at gøre den internationale dimension til en del af hverdagen på de enkelte skoler blandt andet ved hjælp af internationale vejledere. På Østerhøj-skolen i Ballerup er de i gang med et nyt Erasmus+ projekt, hvor de i løbet af de næste to år skal have to ledere på sprogkurser og 26 lærere ud af lærerkollegiets samlede antal på 52 på jobshadowing.

Udveksling rykker. Ingen tvivl om det. Det gælder både for børn og for voksne. Der holdes spejle op! Men mindre kan gøre det, og hvordan undervisningen kan tilrettelægges så videns- og færdigheds mål i kultur og samfund kan tilgodeses og tilmed gøres vedkommende, så både elever og lærere profiterer, giver dette nummer mange gode svar på.

Med venlig hilsen og god læselyst!

Marianne Ledstrup
og Kirstine Jordan,
Sproglæreren redaktører

Kulturforståelse

'Kulturforståelse' er den aktuelle term for alt det som sprogfagene *også* omfatter. Ud over sprog og sproglæring kan man som bekendt i sprogfagene i dag (især i undervisningen for ældre elever og voksne) arbejde med en lang række forskellige emner og materialer der sætter sproget i relation til det omkringliggende samfund: Kulturelle konnotationer til ord og vendinger (fx hvordan kan man oversætte 'Christiania-cykel' til engelsk, tysk, arabisk, fransk, spansk?), forskellige gruppers identiteter, hverdagsliv og levevilkår, værdier og normer i forskellige dele af samfundet, IT og medier, musik og film, spil og lege, storbyer, demografiske forhold, sociale og politiske forhold, religiøse forhold, historie og geografi, klima og miljø, krig og fred, landskaber og dyreliv, kort sagt: nærmest alt. Og under indtryk af globaliseringen fremhæves det undertiden at de valgte emner ikke blot skal behandles i relation til målsprogslandene, men gerne, hvis det er relevant, på tværs af landegrænser. Ja, måske er der endda tale om globale fænomener.

I den almindelige undervisning kan læreren kun nå at løfte enkelte flige af alt dette. Men hvilke flige er så de vigtigste? Det vil jeg prøve at forholde mig til i denne artikel.

Interkulturel forståelse inkl. vidensopbygning og udvikling af kritisk bevidsthed

Kulturforståelse bliver som regel i dag set i et *interkulturelt* perspektiv: Det indebærer at kultur anskues som en mangfoldighed af individers og gruppers forskellige perspektiver, deres forskellige viden om verden og om hinanden i kraft af deres forskellige livshistorier. Derfor drejer kulturforståelse sig først og fremmest om vores færdighed i at forstå og fortolke tale, tekster og billeder ud fra forskellige sociokulturelle perspektiver. Vi må kunne forholde os til mange forskellige identiteter i samfundet (også vores egen) sådan at vi kan kommunikere, samarbejde og måske bidrage til løsning af konflikter. Men samti-

Karen Risager,
professor emerita,
dr.phil., Kultur-
og Sprogødestudier,
Roskilde Universitet,
E-mail: risager@ruc.dk.

Arbejder med sprog- og kulturpædagogik i en globaliseret verden.

dig med at interkulturel forståelse med rette bliver fremhævet som en særlig forpligtelse for sprogfagene, er der andre aspekter af kulturforståelsen som også er vigtige, og her tænker jeg dels på opbygningen af viden om verden, dels på udviklingen af kritisk bevidsthed.

I det følgende vil jeg kort berøre interkulturel forståelse, viden og kritisk bevidsthed med udgangspunkt i et fælles eksempel. Til sidst vil jeg komme ind på begrebet interkulturel kompetence og på spørgsmålet om stereotyper.

Interkulturel forståelse

Interkulturel forståelse handler altså om at omgås mangfoldigheden af perspektiver eller synsvinkler i et samfund. Alle samfund befolkes af forskellige mennesker med forskellige forestillinger om verden og sig selv. Der er mange forskellige stemmer og mange forskellige perspektiver, både set ud fra det enkelte menneske og ud fra større sociokulturelle grupper – sociale, politiske, religiøse, nationale osv. I samfundet skabes der endvidere hele tiden gruppeidentiteter, og de er ofte formet som os-dem konstruktioner. Det kan fx være jyder vs. københavnere, mænd vs. kvinder, danskere vs. svenskere, muslimer vs. kristne, osv. Her er der rum for stereotyper af mange slags.

På baggrund af denne mangfoldighed er samfundet mange steder, og ikke mindst i de større byer, præget af kulturmøder på mange planer: Mennesker mødes, og mødet bliver til et kulturmøde hvis sociokulturelle

forskelle spiller en rolle for samværet og kommunikationen.

Hvilke (potentielle) kulturmøder skal vi så vælge i sprogundervisningen? I princippet kan det jo være hvad som helst, for vi kan lære at forholde os til 'den anden' og 'os selv' på utallige måder. Jeg vil mene at det er vigtigt at arbejdet med interkulturel forståelse bliver indlejret i et emne der samtidig rummer gode muligheder for opbygning af væsentlig viden om verden og udvikling af kritisk bevidsthed der øger samfundsengagemenet.

Lad os tænke os at læreren har valgt at klassen skal arbejde med emnet *Skotland*. Det er et eksempel fra engelskundervisningen i de ældre klasser, men sådanne regionale emner kan jo sagtens findes i andre sprogfag også. Valget af Skotland kan bl.a. begrundes i at det ligger geografisk tæt på Danmark; det er aktuelt i denne tid og kendt fra medierne; der er mange samarbejdsrelationer mellem Skotland og Danmark; skotterne kan godt lide at spejle sig i de skandinaviske velfærdsstater; Skotland er inde i en politisk interessant udvikling; mange danskere holder af at rejse til Skotland som turister.

I forbindelse med arbejdet med interkulturel forståelse med udgangspunkt i Skotland kan læreren, måske i samarbejde med eleverne, fx sammensætte en række billeder, videoer, interviews, citater osv. om skotske nationalsymboler og 'scottishness' for at klassen kan blive opmærksom på spændvidden i de forskellige forestillinger om skotsk identitet, ikke bare i Skotland, men også i udlandet, fx i Danmark. Man kan undersøge hvordan forskellige grupper af skotter ser på 'englænderne', og hvordan forskellige grupper af englændere ser på 'skotterne'. Eller man kan undersøge hvordan forskellige grupper af skotter ser på Danmark og Skandinavien. Det er nok nødvendigt at læreren hjælper eleverne med at finde egnet materiale, da det er vigtigt at udvalget af perspektiver ikke bliver for tilfældigt eller for ensidigt.

Interkulturel forståelse indebærer at man kan omgås denne mangfold-

dighed af perspektiver, forestillinger og identiteter på en undersøgende, fortolkende og empatisk måde – prøve at forstå dem ud fra deres egne forudsætninger før man begynder at evaluere dem. Det gælder også når man forholder sig selv-refleksivt til sin 'egen kultur', både forstået helt personligt: ens personlige livs- og familiehistorie, og forstået mere kollek-

» Interkulturel forståelse står meget centralt i målformuleringerne for sprogfagene i Danmark i dag.

tivt: ens forestillinger om det århusianske, det danske, det egyptiske, det persiske, osv.

'Et dynamisk kultursyn', 'det komplekse kulturbegreb', 'interkulturel kompetence', 'internationale kulturmøder' og 'interkulturel kontakt', der er omtalt i 'Forenklede Fælles Mål' (Undervisningsministeriet 2014), er alle sammen begreber der relaterer sig til den interkulturelle forståelse. Dette er udtryk for at interkulturel forståelse står meget centralt i målformuleringerne for sprogfagene i Danmark i dag.

Opbygning af viden

Men det er også vigtigt at eleverne erhverver sig en god baggrundsviden om fx Skotland for at kunne forstå facetterne i skotsk identitet. Kulturmødet skal kunne sættes ind i en større kontekst der giver en sammenhængs-

forståelse.

I forbindelse med arbejdet med Skotland og skotsk identitet vil det være oplagt at eleverne selv opsøger diverse baggrundsinformationer på nettet om geografi, landskab, byer, befolkning, sprog (engelsk, skotsk og skotsk gælisk, samt indvandrersprogene), fiskeri, olieindustri, flag, madretter, sækkepiber, kilte, osv.

Internettet er især velegnet til at søge efter mere faktapræget viden om alt muligt, og det er rimeligt let tilgængeligt for eleverne selv (og så skal de naturligvis lære at forholde sig kritisk til kilderne). Viden om Skotland vil ikke blot handle om

forhold inden for Skotlands egne grænser, men også handle om Skotland i et større perspektiv: forholdet til resten af Storbritannien, placeringen i Nordatlanten, historiske og aktuelle relationer til de skandinaviske lande osv.

Det skal understreges at selv når viden har karakter af fakta, er det altid karakteriseret ved et bestemt perspektiv, en særlig fremstilling af verden: Når vi fx ved at Skotland ligger nord for England, er dette naturligvis et faktum; men det skal jo forstås i forhold til vores kartografiske beskrivelse af verden, der fortæller os hvad 'nord' og 'syd' er.

Den viden der opbygges i forbindelse med sprogfagene, vil selvfølgelig primært være af relevans for sproglæringen, og ret ofte har formålet været at forestille sig hvad man ville have brug for at vide hvis man

Wikimedia - Orange Parade in Larkhall, Scotland.

skulle kommunikere på målsproget under en tænkt rejse til et målsprogsland. Men vidensdimensionen har også en mere generel relevans da den bliver et led i den almene viden om verden som alle skolens fag bidrager med.

Udvikling af kritisk bevidsthed

Kultur og samfund er ikke blot karakteriseret ved mangfoldighed, men også ved konflikter og ideologier. Kritisk bevidsthed har man hvis man kan få øje på, og i hvert fald på et elementært plan sætte ord på, nogle af de sider af samfundet der er præget af magt og ulighed, og derfor også er mere politisk betonedede. Det kan være diskrimination, racisme, undertrykkelse, latterliggørelse eller mobning, men også modstand, modargumentation, forsøg på løsning. Kritisk bevidsthed er et vigtigt aspekt af det at være en kritisk og engageret samfunds- og verdensborger.

Her er eksemplet med Skotland jo et meget aktuelt emne der handler om magtforhold mellem lande, folk og nationer i verden: Danmark er et selvstændigt land (her åbner hele EU-diskussionen sig selvfølgelig), hvorimod Skotland ikke er det. Hvorfor er det sådan, og kan eller skal det ændres? Her er det interessant, også i en sammenligning med Danmark, at den skotske nationalisme og selvstændighedsbevægelse ikke er etnisk, men politisk: Det handler ikke primært om at etniske skotter skal have bedre muligheder for at dyrke deres særlige etniske

Welcome to Scotland sign A1 road -- IdLoveOne.

identitet (sprog osv.), men om at alle der bor i Skotland, også indvandrere, skal have politisk frihed. Derfor findes der også grupper som 'Scots Asians for Yes' og 'Africans for an Independent Scotland'. Mens det ofte kan være forholdsvis let for eleverne at finde mere faktapræget information om fx Skotland, kan det være sværere at finde noget på nettet der på sober måde belyser konflikter og ideologier. Så her må læreren bidrage med relevante avisartikler, blogs eller andet debatskabende materiale.

Interkulturel kompetence

Nogle foretrækker at bruge begrebet 'interkulturel kompetence' i stedet

» Kritisk bevidsthed er et vigtigt aspekt af det at være en kritisk og engageret samfunds- og verdensborger.

for fx 'kulturforståelse'. Den mest udbredte model for interkulturel kompetence i sprogfagene (Byram 1997) omfatter også vidensdimensionen ('knowledge of self and other') og kritisk bevidsthed ('critical cultural awareness'), og derfor vil jeg gerne anbefale den. Jeg har dog to problemer med modellen: For det første formulerer den gennemgående 'det interkulturelle' som noget der kun handler om forholdet mellem nationer (målsprogslandet og elevernes eget land), dvs. den har ikke øje for transnationale og globale forhold. For det andet har jeg et problem med at bruge kompetencebegrebet fordi det er for arbejdsmarkedsorienteret i forhold til skolens og sprogfagernes mere almindelige opgaver.

Stereotyper

I begyndelsen spurgte jeg hvilke flige af kulturforståelsen læreren især skulle løfte. Jeg vil sige at uanset hvilket emne der er valgt, så er det vigtigt at det bidrager både til elevernes interkulturelle forståelse og selvrefleksion og til at de opbygger væsentlig viden om verden, og til at de får lejlighed til at udvikle en kritisk bevidsthed der kan bidrage til deres

samfundsengagement, også der hvor de er nu, i Danmark.

Og midt i alle disse forventninger til kulturforståelsen i sprogfagene vil jeg godt pege på et enkelt centralt punkt: at omgås stereotyper kritisk. Det er et punkt der har været nævnt igen og igen i mange år, og det er stadig lige relevant. Når vi undersøger skotsk identitet, og når vi søger oplysninger om Skotland, og når vi forholder os til forskellige dele af bevægelserne for hhv. ja og nej til Skotlands løsrivelse fra Storbritannien, vil der være stereotyper på spil.

Vi skal ikke prøve at 'udrydde' stereotyper, det kan ikke lade sig gøre. Men man kan forholde sig til hvad folk gør når de stereotypiserer. Man kan forstå stereotypisering som en retorisk figur som man kan bruge i bestemte sammenhænge for at fremme en sag, som det fx gøres i reklamer, i krigspropaganda, i humor. Hvem stereotypiserer hvem til hvilke formål? Hvem går det ud over? Hvem har glæde af det? Hvordan kan man tale og skrive for at modvirke denne retoriske figurs virkninger?

Det er altid vigtigt at lade diversitet og modsætninger komme ind i billedet – men uden at miste overblikket. Det kunne være overskriften for kulturforståelsen i sprogundervisningen, ja egentlig i alle skolens fag.

Litteratur

- Byram, Michael (1997). Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence. Clevedon: Multilingual Matters.
- Risager, Karen (2009). Sproglærens interkulturelle kompetence. I: Carol Henriksen m.fl. (red), Sprog, lær at lære fra dig! En introduktion til det sprogpædagogiske felt, ss. 101-108. Roskilde: Roskilde Universitet, Institut for Kultur og Identitet.
- Undervisningsministeriet (2014). Grundskole, Forenklede Fælles Mål, Engelsk. www.emu.dk (set 21.09.14)

TYSK 8.-10. KLASSE

ICH BIN JUNG

- nyt tema på fagportalen til tysk

Scan koden eller gå ind på tysk.gyldendal.dk

9339 Alle priser er ex moms

tysk.gyldendal.dk kan fungere som det bærende element i undervisningen eller som supplement til bøger. Fagportalen er et levende site, der udvides og opdateres løbende.

Ich bin jung handler om teenageårene, hvor alt forandrer sig: Man får lov til mere, men handlingerne har konsekvenser. Også kroppen ændrer sig, og i en tid, hvor de unge dagligt præsenteres for uopnåelige skønhedsidealere i medierne, kan det være svært at føle sig tilfreds med sit eget udseende. I ungdomsårene tages store beslutninger for fremtiden, selvom man ofte føler sig i vildrede, når det handler om, hvem man er, og hvad man drømmer om.

Eleverne beskæftiger sig med emner som alkoholforbrug, spiseforstyrrelser, skønhedsoperationer og at blive forældre i en tidlig alder.

Nu nærmer julen sig

Forløbet *Weihnachten* beskriver juletraditioner i de tysktalende lande og indeholder sange, bageopskrifter og stemningsfulde julefortællinger. *Es weihnachtet bald!*

BRUG VORES WEBSHOP PÅ GYLDENDAL-uddannelse.dk

se på websitet

bestil til gennemsyn

køb online

få tilskud

Skoleabonnement, pr. år pr. klasse kr. 800,- ex moms

